

FLUID

Marc L. Greenberg, doktor slovanskega jezikoslovja, Lawrence, Kansas, ZDA

Američan, ki je doktoriral iz prekmurščine

Dragi Marc!

Ko sva se v oktobru pred petimi leti srečala na Večeru, ste pri mariborski založbi Aristej ravno izdali Zgodovinsko glasoslovje slovenskega jezika, prevod v Nemčiji izdanega dela A Historical Phonology of the Slovene Language. Kako vam je kot Američanu uspelo tako prodreti v vse skrivnosti in tančine malega jezika, ki ga govori za eno ameriško predmestje govorcev? Saj vem, "cherchez la femme" ... Tista Češka je bila kriva, kajne? Svojo ženo, mojo energično sošolko s slavistike **Marto Pirnat**, ste spoznali na Češkem. Vajin skupni jezik tedaj je bila češčina? Danes sta v Kansasu, imata osemnajstletnega sina in petnajstletno hčer. Kako ste vzpostavljali ravnovesje jezikov, kultur, identitet v najožji družini? Vaš skupni odnos do slovenščine je verjetno zelo poseben, z našega, matičnoslovenskega zornega kota spoštovanja vreden, komaj predstavljen. Kako pa vidite Slovenijo danes, Marc, če jo primerjate s tistimi leti, ko

ste prišli prvič kot Fulbrightov štipendist? In kako kot Američan doživljate antibužem, preslikan v antiamerikanizem povprečnega Evropejca? Hkrati smo totalno amerikanizirani (hrana, pop kultura), po drugi strani pa viharno nos nad amerikanizacijo. Hipokrizija?

Še vedno predavate primerjalno slovansko jezikoslovje, rusko zgodovinsko slovnico, staro cerkveno slovansko in hrvaščino, češčino in slovenščino? Kako je z zanimanjem za slovanske jezike na ameriških univerzah? Kaj delata z Marto ta čas - Evropejka in Američan, ki zna ducat in več jezikov, med njimi tudi mnoge eksotične, čeprav po vašem ni obskurnih jezikov. Slovanska jezikovna skupina je vendarle največja v Evropi, tega se v svoji pogosto slabi jezikovni samopodobi premalo zavedamo, kajne?

Rojeni ste v Los Angelesu, diplomirali ste iz ruske književnosti, magistrirali 1984. na čikaški univerzi in doktorirali

leta 1990 na Kalifornijski univerzi v Los Angelesu (UCLA) z disertacijo iz prekmurskega narečja. Kako je bilo res s to vašo prekmurščino tam daleč v Kaliforniji? Vem, da je žena Gorenjka in da s prekmurščino niste imeli kot Američan zares nobene povezave. Pa ste se odločili prav za to arhaično obrobno narečje. V Kongresni knjižnici ste si menda izposodili izvod zapisa prekmurskega govora iz gramatike Avgusta Pavla s preloma 19. in 20. stoletja. In odločili ste se za teren, za odhod v Prekmurje, in to v burnih časih od leta 1988 do novega leta 1990. Kako se danes spominjate tistih časov Fulbrightovega štipendista v prekmurski ravnici? Prekmurščina je bila menda za vas lahka, ker so nekatere jezikovne prvine v njej podobne angleščini. Čeprav se zdi čudno, je vendarle res: ni tonemskega naglasa. Mnogi Slovenci težko ločijo kračine in dolžine vokalov, vi kot Američan ste jih dobro zaznavali?

Vznemirila me je najina razprava o identiteti. Vaša zgodba je silno

zanimiva: do desetega leta sploh niste vedeli, da ste Jud, rasli ste v tipičnem ameriškem protestantskem okolju, v izumetničenosti Disneylanda, in prav temu neavtentičnemu okolju pripisujete svoje iskanje pristnejše kulture, zgodovinskih korenin, rekonstruiranje prazgodovinskih etap jezika. Kak pa je odnos vaših otrok do identitete?

Velika čast je bila za vas, da so vas povabili iz Heidelberga, iz založbe Carla Winterja, k projektu Zgodovinsko glasoslovje slovanskih jezikov. Znašli ste se med samimi velikimi imeni slovanskega jezikoslovja 20. stoletja, kot so **George Y. Shevelov**, **Paul Wexler**, **Blaže Konesk**, **Zdzislaw Stieber**. Sedem let ste porabili za to delo in najbrž je nenavadno, da kot Neslovenec tako podrobno raziskujete slovenščino.

Ste tudi avtor gesla "slovenski jezik" v enciklopediji Svetovni jeziki **Carla Rubina** in **Jane Garry**, izdani v New Yorku in Dublinu 2001, spet nenavadno sodelovanje in povabilo za

Neslovenca? Niso vsi slovanski jeziki v enciklopediji, zato je za slovenščino ta uvrstitev menda velik kompliment?

Na vas je pomembno vplival sloviti dialektolog iz nekdanje Jugoslavije dr. **Pavle Ivić**, ki je predaval na Kalifornijski univerzi v Los Angelesu. Južnoslovensko zgodovinsko jezikoslovje, ki ga je tako obvladal, vas je najbolj zaznamovalo. Slovanski jeziki sodijo v ZDA med tako imenovane kritične jezike. Po 11. septembru naj bi na ameriških univerzah profitirali, ker se je iz državne proračuna odvajalo več za kritične jezike. Se slovanski jeziki danes še uvrščajo med kritične jezike? Kako je vam, ki govorite skoraj vse slovanske jezike, madžarščino, finščino, albanščino, nemščino, francoščino, latinščino, sanskrt, staro cerkveno slovansko? Pridejo taka znanja v Ameriki sploh lahko do izraza?

Obema želim zdravja in energije in upam, da se poleti srečamo v Sloveniji,

Melita Forstnerič Hajnšek

Zgodovina bo Cheneyju sodila za zaton zahodne civilizacije

Draga Melita,

pet let je minilo od najinega prijetnega klepeta v Mariboru ob izidu slovenskega prevoda mojega Zgodovinskega glasoslovja. Zdi se mi kot včeraj, obenem tudi kot cela večnost, ker se je kar nekaj zgodilo vmes. Do takrat je v ZDA še nekako prevladovala miselnost hladne vojne, pri kateri so bile bivša Sovjetska zveza in vse nje podrejene države, vključno s slovansko govorečimi zunaj njenega neposrednega vplivnega območja, objekt intenzivnega zanimanja naše vlade, kar je bilo slavistični humanistiki v veliko korist. Z vključitvijo Slovenije leta 2004 ter Bolgarije in Romunije leta 2007 v EU in brisanjem ostre (vendar vsekakor izmišljene) črte med evropskim zahodom in vzhodom ter preusmeritvijo politične pozornosti na bližnji vzhod in Osrednjo Azijo so slovanski jeziki razen ruščine postali v ZDA strateško nepomembni in nezanimivi. Čedalje redkejši študentje izberejo kak slovanski jezik, vpis je nekaj let pada, financiranje za slovanske jezike pa usiha oziroma se preusmerja drugam, npr. na arabščino in mandarinsko. Nedavno sem se na simpoziju srečal z drugimi predstojniki slavističnih oddelkov v ZDA in Kanadi in brez izjeme so se vsi pritoževali, da jim dekani zmanjšujejo sredstva in jim grozijo z ukinjanjem ali prestrukturiranjem oddelkov. Študentje kvečjemu izberejo kak fakultativni predmet kot "vampirstvo pri Slovanih", s čimer izpolnijo zahtevo za študij "nezahodne civilizacije". Zakaj bi se lotili še njihovega "težkega" jezika, če jim to ne pomaga do dobičkonosne kariere? Pri vsem tem se kot predstojnik oddelka za slavistiko na univerzi v Kansasu vsak dan borim za naš

obstoj, in to z argumenti kot "škoda bi bilo uničiti dosežke bogate tradicije naše slavistike", "ruska književnost je pač svetovna, velja jo ohraniti kot samostojni predmet", "Balkan bo vedno antropološko in politično zanimiv, ne gre ga zanemarjati". Ti argumenti ne bodo dolgo prepričljivi. V prihodnosti bodo morale države, ki bi rade promovirale svoje jezike in kulture v tujini, štipendirati študente, ki študirajo njihove jezike in ustanoviti kulturna središča na univerzah, kot sta na naši univerzi npr. Max Kade Center za nemški in Confucius Center za mandarinski jezik. Sprašujete o identiteti in mojem odnosu do nje. To je zanimiva tema, posebno v ZDA, kjer je bila identiteta do nedavnega drugotnega pomena. To je pač naravno, ker identiteta (kot nacionalni pojav in tudi drugače) pride najbolj do izraza v krizi ali v obdobju negotovosti. Odraščal sem v mirnem povojnem obdobju v Kaliforniji, kjer je bilo okolje kot nalašč za take ljudi, ki bi se radi pretvorili v nekaj čisto novega, brez vsakršne povezave s preteklostjo. Ni naključje, da moji pradedje in prababice iz bivše Avstro-Ogrske in iz carske Rusije niso iskali popolnoma novega življenja v Bostonu, Chicagu in Detroitu, kamor so se na koncu 19. stoletja najprej preselili, temveč v Kaliforniji, kjer so se znašli v dvajsetih letih prejšnjega stoletja. Takrat je bila zemlja v zlati državi razmeroma prazna in poceni, kot tabula rasa, na katero bi ti ljudje lahko napisali svojo zgodovino. Znebili so se svojih starosvetnih navad in v eni sami generaciji tudi svojega jezika. Praded iz Novogradvolynska (v današnji Ukrajini) je z bornimi prihranki prva leta po emigraciji gradil stanovanjske bloke in z dobičkom od njih prehranjeval svojo družino in tudi plačal pot za svojega brata in sestre iz stare domovine v Ameriko. Praded iz Madžarske se je izučil za optika, aktivno je prikrival svoje judovsko poreklo (češ da bi sicer izgubil stranke), njegova hči se je poročila s kristjanom in njun sin je postal celo krščanski fundamentalist. Šele v naslednji, moji generaciji so se pojavila vprašanja, kdo smo in od kod smo prišli. Ko sem bil študent na UCLA v poznih sedemdesetih, je bilo gibanje za vrnitev k judovskim koreninam zelo močno. Moji vrstniki judovskega porekla so začeli hoditi v šul (sinagogo), nositi kipot na glavi in

ostajati doma ob judovskih sobotah. Meni to gibanje ni nič dišalo, ker se je zdelo kot prazno preoblikovanje v nekaj starega samo zaradi domnevne "krvne pripadnosti". Pač pa me je zelo zanimal širši kontekst, iz katerega so izšli moji pradedje. Zato sem se namesto v krožek jidiša, ki je bil sicer na voljo, vpisal na študij slovanskih jezikov in literatur in se najprej posvečal študiju ruske literature, kar so brali tudi moji pradedje (ki so poleg jidiša govorili seveda tudi rusko). Po naključju je bil takratni oddelek slavistike na UCLA eden najmočnejših v ZDA, saj so ga plemenitili študenti velikega jezikoslovca Jakobsona in druge zvezde slavističnega sveta, npr. **Dean Worth**, **Alan Timberlake**, **Henrik Birnbaum**, **Vladimir Markov**. Na obisk so redno prihajali velikani iz stroke, npr. **Oleg Nikolajevič Trubačev**, **Henning Andersen**, **Pavle Ivić**. V Los Angelesu je bila ogromna knjigarna sovjetskih knjig Kamkin, kjer sem si zaradi izredno poceni knjig lahko kot študent privoščil lastno strokovno knjižnico, v Palo Altu (blizu San Franciscu) je bila izvrstna knjigarna Szwede Slavic Books, kjer sem našel celo take bisere kot zbornik Svet med Muro in Dravo Pomurske založbe. Lastnica **Irena Szwede** je prav tako študirala pri Jakobsonu in znala priti do najbolj dragocenih slavističnih del. To okolje in možnosti, ki so se mi v njem odpirale, je postajalo čedalje bolj privlačno in obetavno, obenem pa prava protiutež površnosti in monotonosti v dobiček usmerjenega kalifornijskega življenja. Denarja iz vladnega proračuna za potovanja v vzhodnoevropske države je bilo preko univerze na pretek, zato sem redno hodil na jezikovne seminarje v Rusijo, Češkoslovaško in Jugoslavijo. V Pragi sem na poletnem seminarju češčine spoznal svojo bodočo ženo Marto, vašo sošolko, in ob kasnejšem obisku Slovenije sem vzljubil tudi vajino državo. Tako sem v bistvu nadaljeval pot svojih pradedov in si ustvaril lastno identiteto, tokrat z uravnoveženo spojitvijo zasebnega življenja, povezanega s Slovenijo, in strokovne slavistike, ki se mi je zdelo kar najbolj plemenito področje.

Res je bila češčina najin prvi skupni jezik, kar je bilo tudi nekaj čisto najinega proti (skoraj) celotnemu zunanjemu svetu. Čez par let sva si oba razvila kompetentnost v jeziku

drugega, zato zdaj z lahkoto prehajava iz ameriškega v slovensko okolje in obratno. Najina otroka sta dvojezična, kar v veliki meri pripisujeva njunim izrednim miselnim sposobnostim (staršem v ponos!). Sin je posebno nadarjen za matematiko in naravoslovje, vendar spoštuje svoje slovensko poreklo, izvrstno zna tudi nemščino in se počuti doma kjerkoli, bodisi v Eutinu v severni Nemčiji (kjer je bil nekaj tednov na srednješolski izmenjavi), v Sloveniji ali drugod. Hči se bolj zanima za svojo mešano identiteto in zares razvija svojo slovenskost, npr. s prevajanjem poezije (na nedavni slovesnosti ob koncu 9. razreda je prebrala svoj prevod pesmi **Nika Grafenauerja**), uči se tudi španščino, nemščino in latinščino; rada potuje in pripoveduje svojim učiteljem in sošolcem, kaj vse ve o manj znanem svetu, tudi s kakšnim predavanjem s pomočjo powerpointa. Zaradi njenih prizadevanj je kar nekaj otrok v Kansasu, ki zares razlikujejo Slovenijo od Slovaške!

Ja, ko smo že pri ljudeh, ki ne obvladajo zemljepisa, naj odgovorim na vaše vprašanje o svojem doživljanju antibužizma in antiamerikanizma. Mimogrede, naš predsednik je res miselno omejen, vendar ga ne bi krivil za vse hudo, saj je njegov podpredsednik **Cheney** pametnejši, močnejši in zato veliko nevarnejši. Zgodovina bo prav Cheneyju sodila za zaton zahodne civilizacije, boste videli. Ali morda tudi ne. No, imam srečo, da imam take sodelavce in prijatelje v tujini, ki znajo razlikovati Američane od "buševe" politike, zato mene ne krivijo osebno za politiko predsednika, za katerega nisem volil. Res je, da ima **Bush** svoje zaledje, vendar so to običajno manj izobraženi ljudje, ki imajo slepo vero in vidijo svet v črni in beli barvi. Ali pa so to bogataši, ki posredno ali neposredno profitirajo od vojaške industrije. O njih raje ne bi izgubljal besed, če pa bi radi videli, v kaj se preoblikuje ta nizki sloj Američanov, in to je deloma pogojeno z miselnostjo o trčenju civilizacij **Samuela P. Huntingtona**, ki je v prvotni obliki deloma oblikovala ameriško zunanjo politiko od Johnsona preko Nixona do obeh Bushev, si oglejte film Jesus Camp. Ste morda vedeli, da je bil Jezus izrecno za neomejeno bogastvo, za zanižanje znanstvene metode, za vojno proti

državam, ki imajo krivo vero? Tudi jaz nisem, dokler nisem gledal filma, ki mi je dal vpogled v najnovejšo pretvorbo ameriškega krščanskega fundamentalizma. Saj sem vam rekel, da se identiteta ustvarja v času krize.

Raje pa se povrnem na prijetnejšo temo slavistike. Sprašujete, pri katerih projektih delam. Pravzaprav se z Marto ne mešava veliko v projekte drug drugega, imava tudi različne interese znotraj stroke. Marta odlično piše in ima uho za lepo slovenščino, izvrstno prevaja, ima nenavaden talent za poučevanje in še marsikaj, medtem ko se jaz raje posvečam kakšni ezoterični drobnariji, kot npr. izvoru rastočega tona ali razvoju besede goščati, da omenim samo dve nedavni razpravi. Letos poleti bova z **Markom Snojem** izdala jubilejno številko revije Slovenski jezik/Slovene Linguistic Studies, ki sva jo ustanovila pred desetimi leti in jo, moram reči, urejava s čedalje večjim uspehom.

V teh desetih letih sva pritegnila kar nekaj zelo dobrih prispevkov iz slovenistične stroke, in to od mladih raziskovalcev do najbolj znanih starejših kolegov iz številnih držav, od Avstrije, Bolgarije, Italije, Estonije, Rusije, Nemčije, Nizozemske, Norveške, Kanade, Velike Britanije, Slovenije do ZDA. Odmev v širši slavistični javnosti po svetu je bil zelo pozitiven. Obujam nadvse prijetne spomine na terensko delo v Prekmurju v osemdesetih letih z urednikovanjem in pisanjem o doslej neobjavljeni Pavlovi prekmurski slovnici, v sodelovanju s kolegom **Markom Jesenskom** (Maribor) in **Marijo Bajzek** (Budimpešta). S kolegom iz Lawrencea **Stephenom Dickeyjem** pišem monografijo o izvoru in razvoju glagolov gibanja v praslovenski. Z arheologinjo **Ivano Radovanović** (s kansaške univerze) pripravljava ambiciozni projekt o povezovanju arheološkega in jezikoslovnega pristopa do prazgodovine. Obenem tudi zbiram gradivo za narečni slovar govora Srednjih Jarš pri Domžalah. V prostem času, ki ga ni veliko, se učim rusko sedemstrunsko kitaro, pravkar sem se vrnil s simpozija o njej. To mi obenem pomaga ohranjati stike z ruskim svetom in glasbo, ki mi oba veliko pomenita.

Prisrčen prerijski pozdrav,

Marc